

Omschrijving

Een aantal kunstliefhebbers en ambtenaren uit de Provincie Flevoland willen de nieuwere ontwikkelingen in de relatie kunst en landschap manifesteren. Zij verwachten dat een goed onderbouwd plan de steun zal krijgen van het provinciaal bestuur, lokale overheden, particuliere fondsen en zij hopen op één bijdrage van het rijk via de Mondriaan Stichting. Om het plan uit te werken en te realiseren is de Stichting Bruggelings opgericht.

Het project zou de vorm kunnen aannemen van een manifestatie in een van de komende jaren. In een eerste fase zal gezocht worden naar de beste vorm en mogelijkheden voor het project.

Zie ook bijlage.

Toetsing aan de doelstelling van het PBK

Juist in Flevoland heeft de kunstgeschiedenis een paar markante sporen nagelaten en de meest markante daarvan zijn het Observatorium van Robert Morris en de nog onvoltooide Kathedraal van Marinus Boezem, terwijl het Labyrinth van Daniel Libeskind naar alle waarschijnlijkheid binnen afzienbare tijd zal volgen. Grote afwezigheid is het nooit uitgevoerde werk Omheining-Wildernis van Herman de Vries, dat bestemd was voor uitvoering op de toen nog maagdelijke bodem van de drooggevalle polder.

Met het Observatorium, de Kathedraal, het Labyrinth en de virtueel gebleven Omheining-Wildernis als bakens en vertrekpunten, en met de polder zelf als landschappelijk kader in ruimtelijk en cultureel opzicht zou een interessante verkenning in de hedendaagse ruimtekunst te maken kunnen zijn. Zo'n manifestatie zou des te meer relevant kunnen zijn als zij een nieuw licht zou kunnen werpen op de historische en ideologische redenen waarom destijds de kunstwerken in Flevoland werden gerealiseerd en waarom ook, nu nog de noodzaak van kunst in deze polder wordt gevoeld (en niet in de Wieringermeer of de Noordoost-polder). Wat bezielde kunstenaars, landschapsarchitecten, planologen, civiel-ingenieurs, ambtenaren en bestuurders toen en nu, en welke ontwikkelingen hebben er inmiddels plaats gevonden die zich nu manifesteren in nieuwe kunstwerken?

Zie ook bijlage.

Organisatie/werkwijze voor de Ie fase

De organisatie van het project is door de stichting Bruggelings opgedragen aan Kees Flore, 'curator' onder andere van de tentoonstelling 'Juan de la Cruz', Amsterdam 1991, en eerder verantwoordelijk voor het programma van de Aleph in Almere, Kees Flore werkt het concept voor de manifestatie uit in samenspraak met PBK, met enkele kunstenaars die van cruciaal belang zijn voor de manifestatie en met een of meer landschapsarchitecten of architectuurhistorici. De kunstenaars die in deze fase bij het project betrokken worden zullen ideeën formuleren voor een werk dat ze eventueel zouden willen realiseren, en ze zullen dan ook kunnen aangeven onder wat voor condities hun werk zou moeten functioneren.

21 feb. 1/25

Kosten begroting voor de 1e fase.

1.	Organisator Kees F10re		
	honorarium	f 10.000,--	
	onkostenvergoeding maximaal	f 5.000,--	
			f 15.000,--
	Kunstenaars		
	honorarium ideeschets	f 3.000,--	
	onkosten vergoeding pp max.	f 2.000,--	
	max. 10 kunstenaars 10 x	f 5.000,--	
			f 50.000,--
			f 65.000,--
3.	Publicatie	PM	

Dekking

Organisatoren 50 %	f 32.500,--	
PBK 50 %	f 32.500,--	
		f 65.000,--

Vervolg

Op grond van de uitkomsten van de 1e fase zal een meer definitief plan worden opgesteld en aan de opdrachtgever en subsidiënten worden voorgelegd.

Bijlage.beschrijving drie projecten in de polder.

De kathedraal van Boezem bestaande uit twee Merken, gelegen in de zuid-oosthoek van Flevoland, parafraseert op een complexe wijze de tegenstellingen horizontaal en verticaal.

Het verticale is bij Boezem gesymboliseerd in de groei van de *populus nigra italica*, de begrenzing van de ruimtelijke structuur van het ene werk. Het horizontale komt tot uitdrukking in het andere werk waarbij de kathedraal slechts als plattegrond is vormgegeven, als podium een verhouding aangaat met de horizon als begrenzing. De inspiratie voor dit werk is de gotische kathedraal van Reims, door Boezem opgevat als de mooiste denkbare ruimtelijke structuur door mensen gemaakt. Het kruis vormt de drager van de plattegrond van de kathedraal in de christelijke symboliek, opgevat als oplossing van de tegenstelling horizontaal/verticaal ofwel dood en leven.

Het Observatorium van Robert Morris bestaat letterlijk uit een vizier op de horizon. Het is een instrument gefixeerd op die punten aande horizon die ons de eeuwige omloop van de zon, de seizoenswisselingen en de ruimtelijke ervaring van het kosmische ten opzichte van het aardse (de concrete vorm van het werk zelf) laat ervaren. De cirkelvormige aarden wallen waaruit het werk bestaat en de rechte lijn vanuit het midden van het werk doorlopend tot aan het vizier maken dit werk een concrete metafoor van ruimte en tijd. Zoals tijd wordt weergegeven door een rechte lijn in het landschap is de cirkel symbool van ruimte en oneindigheid.

The garden of love and fire van Daniel Libeskind is een model waarin een aantal wezenlijke kenmerken van het werk van Libeskind zijn terug te vinden.

Libeskind verwerpt de universele geordende ruimte van het lineaire perspectief. Het perspectief wat uitgaat van een gefixeerd punt op de denkbeeldige horizontale as.

Hij zet hier tegenover een niet stabiel systeem van wisselende waarden en betekenissen met een sterk speculatief karakter. Ervaring en bewustzijn van ruimte en tijd worden in verband gebracht met mystieke en numerologische interpretatie van plaats.

Het labyrint in "the garden" is op te vatten als een aanval op de lineaire ordening en verwijst naar een innerlijke zoektocht naar waarheid. De lineaire lijnen die het labyrint doorkruisen en geografisch verwijzen naar steden met een grote wetenschappelijke en culturele traditie zijn schijnbaar toevallig gekozen maar worden in verband gebracht met het labyrint wat als denkbeeldig centrum van dit werk fungeert.

Metaforen van ruimte en tijd: een beeldend kunst project in de Flevopolder.

De ontwikkelingen in het begin van het twintigste eeuwse europa konvergeerden alle in een punt:ze veranderden de betekenis van zowel tijd als ruimte.De menselijke macht en kennis breidden zich in tijd en ruimte opzienbarend uit.Voor het eerst was de wereld als totaliteit niet langer een abstraktie,maar werd een mogelijke realiteit.

Deze realiteit waarin het bewustzijn ontstond dat de mens de wereld kon veranderen en het verlangen vormgeven heeft zijn weerslag gevonden in veel kunsttheoretische manifesten.Utopische modellen ontstonden naar aanleiding van de grote technologische en ideologische veranderingen,kunstenaars en architecten verbonden zich om de nieuwe wereld vorm te geven.

De Flevopolder is een nieuwe wereld,mogelijk gemaakt door de ontwikkeling van de technologie gecombineerd met de grootse visies van stedenbouwers, architecten en kunstenaars.De metafoor van de vooruitgang en het modernisme waarin mens en machine de natuur omvormden om een utopie mogelijk te maken.

De visuele en ruimtelijke verschijningsvorm van dit landschap verwijst indirect naar de esthetiek van de Stijl,lineair en geometrisch, onderworpen aan de wetten van de horizontale natuur.

In het kader van dit project worden drie ruimtelijk grote kunstwerken als metaforen van ruimte en tijd als energievelden opgevat.Deze werken zijn gekozen omdat ze archetypische aspecten verbeelden met betrekking tot ruimte,plaats en begrenzing(beschutting) in relatie met het omringende landschap. Ziiverbeelden in principe een grootse visie op de typische kenmerken van het polderlandschap.

De bekende kunstwerken in de polder,Het Observatorium van Robert Morris,de groene kathedraal van Marinus Boezem en the garden of love and fire van Daniel Libeskind zijn als zgn.earth-works schatplichtig aan de idee van "sculpture as place".

In deze werken is de horizon de enige begrenzing die voor deze vorm van sculptuur van belang was.De horizon of het horizontale is syffibool voor de verbondenheid met de aarde(bodem)waardoor er voor de beschouwer een bewuste ruimtelijke ervaring mogelijk wordt gemaakt.Waarneming en ervaring zijn belangrijke kernbegrippen in deze vorm van sculptuur.

"there was an almost magnetic attraction to horizontal scanning within the context of place"aldus Oppenheim terugblikkend op het werk van Heizer,Long en Morris.

Naast de meta-fysisch ruimtelijke kanten van het begrip horizon als begrenzing is het politiek-symbolische aspect van betekenis. Voor de Amerikaanse kunstenaar Earl Andre was de horizontale fixatie van het kunstwerk tevens een politiek symbool. Horizontale was in tegenstelling tot het verticale een symbool van menselijke vrijheid, het onbewuste en een tegenhanger van verticale macho-gerichte gedrag van de Amerikaanse regering tijdens van de Vietnamoorlog. Het was voor Andre dan ook uitdrukking geven aan zijn solidariteit met de onderdrukten. Het verticale was in zijn visie symbool van de status quo (het monument), de autonomie van de kunstwereld, de mannelijke dominantie.

Hoewel deze gedachten enigszins speulatief zijn veronderstellen wij dat er een analogie te vinden is met het programmatisch uitgangspunt van Van Eesteren bij de eerste ontwerpen van Lelystad. Waarneming en ervaring van tijd en ruimte werden onder invloed van de relativiteitstheorie van Einstein door van Doesburg en van Eesteren in een aantal beroemde modellen gepresenteerd. Het is een publiek geheim dat van Eesteren deze modellen levenslang als inspiratiebron voor zijn stedenbouwkundig werk heeft gebruikt. In dit ruimtelijke concept treedt de architectuur of stedenbouw op als een "veelheid van vlakken" die een voortdurend met de beschouwer verschuivend gezichtspunt veronderstelt en zich als het ware ruimtelijk oneindig doorzet. In principe is er hier sprake van een sterk programmatische ordening. Dit uitgangspunt wordt door van Eesteren gekoppeld aan het zoeken naar een minimale ruimte afbakening en een doorlopen van de weidsheid van de polderruimte in de stad om zo een onbegrensde kosmische samenhang te krijgen. Verticale begrenzingen waren uiteraard uit den boze omdat zij de feitelijkheid of het concrete van het landschap aan zouden tasten. Voor van Eesteren was er als vormgever aan het landschap niets toe te voegen, de stedenbouw was het ruimtelijk groeperen van stedelijke functies in de horizontale natuur van de polder.

De Genius Loci (de expressie van de heiligheid van plaats) van het polderlandschap is de horizon. Het horizontale nodigt uit tot reflectie omtrent plaats en positie van de mens in relatie tot de ruimte. De overweldigende grootsheid van de natuur, al dan niet zelf vormgegeven, wekt ontzag bij de mens op. In de romantische traditie komt dit geestelijk aspect in veel werken ter sprake. Een recent voorbeeld van deze houding is het werk "Verzonken Horizon" van Kazuo Katase. (Almere 1989) In deze installatie wordt Leopardi's reflectie over de oneindigheid in verband gebracht met het (menselijk) schipbreuk lijden op de einder.

"Des unermesslichen ertrinkt mein Denken,
Und Schiffbruch leid ich gerne in solchen Meere"

Manifestatieprogramma .

De manifestatie Bruggelings richt op het verwezenlijken van een tentoonstellingsproject dat als doel heeft om kunstenaars uit te nodigen een interessante en actuele visie te ontwikkelen op de genius loci van het polderlandschap. In het kader van dit project worden de drie reeds bestaande "earth-works" betrokken. Deze werken worden opgevat als metaforen van ruimte en tijd, energievelden waarin ruimte, plaats en begrenzing op een zinnebeeldige manier nieuwe metaforen uitlokken. De genoemde projecten worden in een bijlage beschreven.

Als energieveld benoemen we ze als volgt :

metafoor van de ontregeling, het subversieve (Libeskind)

metafoor van het mythisch/rituele (Morris)

metafoor van het klassiek/romantische (Boezem)

Als zodanig benoemd geven de energievelden richting aan het project, de deelnemende kunstenaars kunnen worden uitgenodigd op basis van vermeende verwantschap of juist tegenovergestelde posities in het gegeven veld van metaforen.

De te vervaardigen werken dienen in onze optiek een ruimtelijke concrete ervaring mogelijk te maken. E.e.a. betekent dat aan de uit te nodigen kunstenaars lokaties ter beschikking worden gesteld die typische karakteristieken van het polderlandschap vertonen. Gezien de beperkte financiële mogelijkheden zal er in materiele zin een beroep gedaan worden op overheidsdiensten werkzaam in de polder.

Gedacht wordt aan het uit nodigen van de volgende kunstenaars:

Rodney. Graham

Jean-Marc Bustamante

Marco Bagnol

Joseph Semah

Rainer Ruthenbeck

Gerhard Merz

Miroslaw Balka

Matt Mullican

Tom Burr

Krause/Gudjonsdottir

John Kormeling